

СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ У ТВОРЧОСТІ ЙОСАНО АКІКО

Комаха О.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття досліджує суспільно-культурні виклики у творчості японської поетеси Йосано Акіко (与謝野 晶子). Акцентується увага на революційному змісті поезії та зв'язку особистості автора з його літературною творчістю. Порівнюються традиційні та сучасні культурні та літературні особливості у творчості поетеси. **Ключові слова:** танка, японська поезія, Йосано Акіко, Мейдзі, література, жіноча література, Ранкова Зоря.

Постановка проблеми. У статті досліджуються суспільно-культурні виклики у творчості японської поетеси Йосано Акіко XIX – XX ст. Акцентується увага на «революційній» та «жіночій» ліриці у поезії XX ст. та вплив літератури «жіночого потоку» на японську поезію. В нашій статті, ми досліджуємо проблему цензури багатовікових традицій, заборон і правил, а також вплив революції Мейдзі, яка призвела до виникнення нових течій у літературі та створення модернових гуртків у тогочасній Японії. Постає Йосано Акіко та її творчість унікальні для цього періоду. Йосано Акіко була на межі, між стародавньою та сучасною літературою. Вона ідеально компонувала стародавні образи і сучасний побут у своїх танка та нетипові образи у синтайсі. Важливим є: визначити суспільно-культурні виклики у творчості Йосано Акіко та позначити особливості японської жіночої поезії за допомогою біографічного методу та методу поетологічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Йосано Акіко активно досліджується, як японськими, так і українськими науковцями. Серед них, можна виділити таких науковців, які займалися проблематикою творів Йосано Акіко: І. Бондаренко «Розкоші і злидні японської поезії», А. Долин «Японский романтизм и становление новой поэзии», Tsuchiya Dollase, Hiromi «Awakening Female Sexuality in Yosano Akiko's Midaregami», Janine Beichman. «Embracing the Firebird: Yosano Akiko and the Birth of the Female Voice in Modern Japanese Poetry», 芳賀徹『みだれ髪系の系譜』.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особлива увага нашого дослідження приділяється революційному змісту поезії Йосано Акіко, вплив оточення та суспільні відносини на літературну творчість автора.

Мета статті. Головною метою нашого дослідження є визначення суспільно-культурних викликів у творчості Йосано Акіко та аналіз особливостей японської жіночої поезії.

Виклад основного матеріалу. В японській літературі XIX – XX ст. мало відомих жінок-поетес. Але жінок, які були б відомі своїми революційними поглядами – ще менше. Це зумовлено, перш за все, складним економічним та соціальним станом Японії в той період і традиційними поглядами на місце жінки у суспільстві. В першу чергу, мова йде про реформи періоду Мейдзі (1868-1889 рр.), які докорінно змінили не тільки соціальний устрій країни, а й образ мислення і стан душі звичайних японців. Зовсім по-іншому вони стали дивитись на світ, який раптово від-

крився перед ними у своєму різноманітті. Саме такою, жінкою-революционеркою була Йосано Акіко – найвідоміша поетеса періоду Мейдзі. Йосано Акіко писала твори, які сприймаються як взірцеві приклади «жіночої» лірики: відійшовши від традиційного канону в жанрі п'ятивіршів (танка), вона прославилася інтимною та соціально-побутовою лірикою. Творчість Йосано викликала негативну реакцію з боку традиційних поетичних шкіл, але отримала підтримку громадськості і справила величезний вплив на широкі поетичні кола.

Для неї, вірші – більше ніж вірші, це ще одна форма існування. Лірична героїня її віршів дуже схожа на саму Акіко. Поетеса дуже детально передає свої почуття і зображує це у своїй ліриці. Поетеса сприяла відродженню духу справжньої краси японської поезії і появи нової хвилі популярності літератури «жіночого потоку».

Якщо згадати Мурасакі Сікібу, Сей Сьонагон, Оно-но Коматі та ін., то для них, завжди найголовнішою темою в літературі була тема кохання. Йосано Акіко, хоч і наслідувала традиції минулого, але пильно дивилася у майбутнє. Іноді, своїми манерами і стилем поведінки вона нагадує нам Йоко з роману Такео Арісіма «Жінка» (1919 р.), яка, на протигагу традиціям і волі батьків, так само відмовилася бути звичайною домогосподаркою, відмовлялася підтримувати конфуціанські та буддійські традиції, які диктували, що жінка – це ніщо, жінка – це брудна істота, на відміну від чоловіка, який вважався найголовнішим господарем у домі та покровителем у суспільстві.

У антологіях «Весняне бездоріжжя» 「春泥集」 (1911 р.) і «Хвилі синього моря» 「青海波」 (1912 р.) Йосано Акіко звертається до такої тематики, як пологи і смерть дитини. Ці вірші наділяли зображуваний об'єкт суб'єктивними відчуттями спостерігача. Ця тема особливо розкрита у вірші «Світанок у пологовій палаті». 「産室の夜明」 Поетеса, немов кидає виклик суспільству з його традиційним замовчуванням актуальної теми. Вірогідно, такий революційний настрій та погляди, наближені до європейського уявлення про рівноправ'я, з'явилися в неї з самого дитинства. Батько не приймав Акіко, родина навіть вирішила віддати її на виховання знайомим до того часу, поки в родині не народився третій син. Тільки тоді Акіко змогла повернутися в рідну домівку.

Вона не захотіла витрачати своє життя на старі традиції, а замість цього, разом з епохою, творила себе. На велику диву батька, Акіко знала мову і японську та зарубіжну літературу не гірше його синів. При цьому, могла сама писати і складати вірші.

*О наставнику шкільний,
Незайману дівчину
Ти ще не обнімав
Не цілував
А вчиш як жити*
(пер. М. Федоришина) [3, с. 119].

Про себе Акіко писала: «Я ледве могла дочекатись тієї миті, коли нарешті гасили світло, закінчувалася вечірня метушня в будинку і можна було годину або півгодини приділити читанню. При незначному освітленні, ховаючись від батьків, з важкістю розглядала я рядки Сей Сьонагон і Мурасакі Сікібу» [цит. по: 1, с. 27-28].

Акіко довгий час не могла змиритися з тим, що чоловіки в цьому суспільстві стоять вище в соціальному житті ніж жінки, з самого дитинства вона боролася проти цієї несправедливості. Проте, ці погляди не були радикальними і не означали повну зневіру у романтичних стосунках, навпаки, вірне і вічне кохання (вірогідно, під впливом стосунків з Йосано Текканом) було одним з головних мотивів її творчості. Образ вірної і люблячої, пристрасної жінки відображається в її поезії цього періоду.

*Ти – сяйво зірок
У зимовому небі вночі
Однієї, –
хтось скаже,
Ні – відповім, – всіх до єдиної.*
(Переклад з яп. автора).

*冬の夜の
星君なりき
一つをば
いふにはあらず
ことごとく皆*
[2, Електронний ресурс]

Йосано Акіко могла майстерно цитувати класиків і використовувати їхні поетичні прийоми. Проте, важливим відхиленням від тем традиційної танка і є тема щасливого життя жінки, яку люблять в сім'ї і яка сама є дуже щасливою у шлюбі. На відміну від поетес Хейанської епохи, які вважали, що любов – це лише миттєвий сон, який розвіється серед гір у повітрі і більше ніколи не зможе повторитися, Йосано Акіко змальовує любов не як журбу, а скоріше, навпаки як те, що підштовхує до життя і дії. Цей прийом властивий японським модерністам початку ХХ-го століття.

Таким чином, рушієм для ліричного героя віршів Йосано Акіко, виступає не лише прогрес і реформи японського суспільства, революція чи, навіть, війна (яку поетеса побачила у Внутрішній Монголії і Маньчжурії), але й любов, причому, палка і відверта, ніким не скривджена любов.

*В дев'ятнадцять
Я наче квітка
Зів'яла б
Мов ріка пересохла б
Якби йшла за звичаєм старим*
(пер. М. Федоришина) [3, с. 132]

Поетеса змальовує життя людей на окупованих територіях зі співчуттям і розумінням. Тогочасні японські літератори вважали за краще уникати цього. Емоційне ставлення поетеси до зображуваного зближує її щоденникові антології танка з блискучими щоденниками минулого. Тут відчувається деяка схожість тем з іншими представниками журналу «Ранкової Зорі» 「明星」, завдяки яким її поезія змогла стати частиною соціального життя. Представники цього журналу також, на противагу всім факторам, писали про єдність між людьми. Наприклад, це добре позначено у вірші Ісікави Такубоку «Пам'яті адмірала Макарова». Це нова тема для японської культури – болісні переживання простої людини під час війни. Прикладом можуть бути такі вірші: Йосано Акіко «Брате, не йди на смерть» 「君死にたまふことなかれ」 або Ісікава Такубоку «Ложка какао» 「ココアのひとつ」.

Таким чином, пацифізм і, до певної міри, фемінізм – характерні ознаки поезії Йосано Акіко. Поетеса заповнює весь простір віршів метафорами і алегоріями. Використовуючи прийом макура-котоба, який був притаманний стародавній поезії. Особливість її віршів полягає в тому, що в них добре відчувається самоствердження і самостійність ліричної героїні. Вона сама може приймати рішення, думати і мислити, не чекаючи схвалення зі сторони. В віршах поетеси лаконічно і чітко проявляється революційна по змісту лірика протесту проти конфуціанських заборон. Особливо яскраво революційний характер «Ранкової Зорі» 「明星」 розкриває себе в спільній «жіночій» збірці сінтайсі і танка «Плащ кохання» 「恋衣」 1905 року; у співтворстві з Томіко Ямагава та Масако Масуда.

Поетеса не вдавалася до точності зображення, її цікавила оригінальність суб'єктивного враження і реальних природних об'єктів.

Нелегким часом для Йосано Акіко і її чоловіка був момент, коли Теккан поїхав у Париж, залишивши сім'ю в Японії, Акіко так сильно сумувала, що наважилась поїхати за ним у далеку подорож, залишивши на цей час дітей та близьких. В майбутньому, ці подорожі вона опише у своїх щоденниках. Соціальні досягнення країн Європи настільки надихнуть поетесу, що після повернення на батьківщину вона звернеться до проблем жіночої емансипації в критичних статтях і «віршах нової форми» – сінтайсі.

Після смерті Теккана у 1935 році Акіко довгий час не могла писати вірші. Втративши близьку людину, вона вже не буде писати про довге і палке кохання, а більше звернеться до теми самоти, туги та розставання. Остання її збірка отримала назву: «Збірка білої сакури» 「白桜集」 (1942 р. Посмертне видання).

Висновки і пропозиції. Йосано Акіко писала вірші революційного, соціально-побутового та ліричного змісту, за що часто піддавалася критиці, адже в ті часи, це був сміливий вчинок, як для жінки, яка, на противагу думкам оточуючих, та навіть свого батька, змогла довести всім, що в Японії також існує справжня, чуттєва і відверта жіноча література, яка не зазнала цензури ані з боку суспільства, ані з боку багатовікових традицій.

Список літератури:

1. Сулейменова А. М. Традиции литературы «Женского потока» в поэзии Ёсано Акико / А. М. Сулейменова // Известия Восточного института. – 1997. – № 5: Япония (спец. вып.). – С. 27-36.
2. Ёсано Акико: перелік творів [Електронний ресурс]. – Оригінал: яп. – Режим доступу: http://www.aozora.gr.jp/index_pages/person885.html.
3. Японська література: хрестоматія: в 3 т. / упоряд.: І. П. Бондаренко, Ю. В. Осадча. – К.: ВД Дмитра Бурого, 2012. – Т. 3: XIX – XX ст. – 536 с.

Комаха А.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ОБЩЕСТВЕННО-КУЛЬТУРНЫЕ ВЫЗОВЫ В ТВОРЧЕСТВЕ ЁСАНО АКИКО**Аннотация**

В статье рассматриваются общественно-культурные вызовы в творчестве японской поэтессы Ёсано Акико. Акцентируется внимание на революционном смысле поэзии и связи личности автора с его литературным творчеством. Сравняются традиционные и современные культурные и литературные особенности в творчестве поэтессы.

Ключевые слова: танка, японская поэзия, Ёсано Акико, Мэйдзи, литература, женская литература, Утренняя Звезда.

Komakha O.I.

Ivan Franko National University of Lviv

SOCIAL AND CULTURAL CHALLENGES IN THE POETRY OF YOSANO AKIKO**Summary**

The article deals with the social and cultural challenges in the work of the Japanese poet Yosano Akiko. Attention is focused on revolutionary content and communications identity of the author with her literary works. Traditional and modern cultural and literary features were compared in the works of the poet.

Keywords: tanka, Japanese poetry, Akiko Yosano, Meiji, literature, women's literature, Bright Star.